

LİBERAL EŞİTLİK ANLAYIŞI VE ULUSAL MEKANİZMALAR

Uzm. Yeşim Özer DAL

*Bu gerçek henüz kavranmasa ya da
daha birçok kuşak boyunca kabul edilmese bile,
gerçek ahlaki duygunun biricik okulu,
eşitlerden oluşan bir toplumdur.*

John Stuart Mill

Although today, "a world consisted of equals" is still an utopia, women's exclusion from the equality struggle must be treated much more seriously.

From natural rights concept in 17th century to liberal theory in 19th century, the vision of equality treats people as abstract, ungendered individuals or citizens and this abstraction is associated with white, bourgeois, rational men. This abstract individualism imposes a unitary conception of human needs and serves to the exclusion of women's concerns even though women make up half of the population. In the 20th century, the evolution of the concept of equality and the feminist dissatisfaction with the inadequacy of liberal democracy in resolving women's problems add up to an alternative approach which may be called as "women's point of view". The result of this is the establishment of national mechanisms that specifically deal with women-men equality and develop women status. In Turkey, this mechanism is the General Directorate on Women's Status and Problems, established in 1990.

Although they are faced with problems arising from the system in which they operate, the presence of these mechanisms is indispensable for the political acceptance of women's difference, implying that women have different interests and that these are politically important.

10 Aralık 1948 tarihli BM Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilk maddesi, "**bütün insanlar hür; haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar**" olsa da, tüm insanların eşit olarak "**yaşamaları**" bugün, hala, modern dünyanın en büyük mücadelelerinden biri.

Sistemli olarak 17.yüzyılda, "**doğal haklar**" kavramı ile başladığını söyleyebileceğimiz eşitlik mücadelesine baktığımızda, daha en başından, kadınlara

rın bu sürecin dışında bırakıldığını görüyoruz. İzleri Eski Yunan'a kadar uzanmakla birlikte, esas olarak 17. yüzyılda şekillenen doğal haklar kavramı, insanların doğuştan sahip oldukları, vazgeçilmez, devredilmez, insanı insan yapan ve en önemlisi zamana ve mekana bağlı olmaksızın bütün insanların sahip olduğu hakları niteler. Doğal haklar kuramına göre, insanlar, eşit ve özgür olarak yaşadıkları doğal yaşama döneminden bir sözleşmeyle çıkıp, toplumu ve devleti kurmuşlardır. Bu süreçte, yalnızca toplumun kurulması ve yaşaması için gereken bir kısım haklarından vazgeçmişler, diğer en önemli özgürlüklerini devretmeyip kendilerinde saklı tutmuşlardır. Devredilmeyen bu özgürlükler, devletin dokunamayacağı bir alan oluşturur⁽¹⁾. Bu düşünce 19.yüzyıla, liberal teori ile, "**bireylerin toplumsal ilişkilerinden bağımsız olarak bazı haklara sahip olması**" şeklinde yansımaktadır. Bireyin devletin müdahalesinden bağımsız olarak yaşayacağı bu özgürlük, özel alan olarak nitelenen ev/aile içindedir. Bu özgürlük anlayışı, ileride tekrar değinilecek olan, liberal teorinin ataerkil karakterinin de temel yapıtaşlarından.

Doğal haklar ve toplumsal sözleşme kuramı ile başlayan sürecin bir sonraki adımı olan Fransız Devrimi, 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde doğal hakları, **özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme** şeklinde ete kemiğe büründürmüştür. Bu devrim başlangıçta, bütün ezilenler adına, o sıradaki egemen sınıfa, aristokrasiye karşı, mülkiyet haklarından yana, bütün sınıfları temsil eden, evrensel insanın mutluluğunu sağlama amacındaki bir toplumsal harekettir. Ancak, bu evrenselci eşitlik anlayışı, her duruma ve her insana uygulanan soyut bir eşitlik kavramı doğuruyor ve dayandığı sınıflı toplumu oluşturan bireylerin sadece farklı ihtiyaç ve yeteneklerini değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik durumlarındaki mutlak farklılıkları da göz ardı ediyordu⁽²⁾. Dolayısıyla, bu şekildeki, biçimsel bir eşitlik anlayışı, herkes için eşit muameleyi garanti etmemekteydi.

Kadınlar çok geçmeden, devrimle gelen bu eşitlik anlayışının dışında bırakıldıklarını anladılar. Bu nedenle Olympe de Gouges, 1791'de "**Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi**"ni ilan ederek, kadınların vatandaşlık hakları için kampanyalar düzenledi ve sonucunda "**kadın cinsine yakışmayacak biçimde politika yaptığı için**" giyotine gönderildi. Görüldüğü gibi, modern eşitlik kavramının başlangıcı sayabileceğimiz Fransız Devrimi, kadınlara "**Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik**" getirmemişti. Ve ne yazık ki, erkekler, birlikte mücadele ettikleri kadınları, mücadele kazanıldıktan sonra eski bağımlı konumlarına iade etmekte hiç tereddüt etmemişlerdi.

1 Oktay Uygun, "İnsan Hakları Kuramı", **İnsan Hakları**, İstanbul: YKY, 2000,s.17.

2 Juliet Mitchell, "Kadın ve Eşitlik", **Kadın ve Eşitlik**, der.Juliet Mitchell ve Ann Oakley, çev. Fatmagül Berktaş, İstanbul: Pencere Yayınları,1992,s.30.

İşte bundan dolayıdır ki, köklerini, 17.yüzyılda İngiltere’de yeni toplum ideolojisinin ürünlerinden biri olarak ortaya çıkan "eşitlik" kavramından alan Feminizm’ in, 18. yüzyıldaki temel gündem maddesi "**kadının bastırılmışlığı**" olmuştur. Mary Wollestonecraft 1792 yılında yayınlanan "**Kadın Haklarının Bir Savunusu**" (A Vindication of the Rights of Women) adlı eserinde, "**bi-rey**" diye nitelenen erkek kimliği altında, kadınların çıkarlarının görmezden geldiğini belirterek, kadına kamu hayatında yer tanımayan bu anlayışı eleştirmiş ve "*eğer modern dünya despotizmden kurtulacaksa, sadece kralların ilahi haklarının değil, aynı zamanda kocaların ilahi haklarının da ortadan kaldırılması gerekir*" demiştir⁽³⁾. Wollestonecraft’ın feminizmi burjuva erkeğiyle eşitlik talebini içerir. Liberal feministlerin talep ettikleri bu tür bir eşitlik, bir açıdan çok önemli bir adım olmakla beraber, diğer yandan, kadınları benzemeye çalıştıkları "**beyaz, burjuva, rasyonel, erkek**" prototipi ile de sınırlamıştır.

LIBERAL TEORİDE KADIN VE LIBERAL FEMİNİZM

Batı’nın demokratik toplumlarında ve dolayısıyla hukukunda, uzun yıllardır hüküm süren liberalizm, temelde, rasyonalite, bireysellik, eşitlik ve özgürlük üzerine kurulmuştur. Feminizm ile liberal teori ve pratiğin gelişimi arasında yakın bir bağ vardır.

Yukarıda bahsetmiş olduğum liberal teorinin bireysel özgürlük anlayışı, kadınlar açısından bakıldığında hiç de geçerli değildir. Çünkü, liberal özgürlük anlayışı bireyin özel alanda devlet müdahalesinden bağımsız olması; kamusal alanda da, bireyin başkalarının özgürlüklerine müdahale etmeden, kendi özgürlüğünü azami derecede yaşamasının yasalarla garanti altına alınması anlamına gelir. Yani iş hayatı, ticaret, politika, demokratik süreçlere katılım gibi kamusal hayata ait konularda, devlet, düzenlemeler yapabilirken, özel alan olarak nitelenen aile/ev içi hayatı, tamamen devlet müdahalesinden bağımsız, herkesin kendi kurallarına göre yaşadığı ve diğerlerinin korunması amacı dışında başka hiçbir amaçla, devletin yasaklar koyamadığı bir alan olarak ele alınır. Bu bağlamda, kamusal alanda bireylerin (erkeklerin!) özgürlükleri sınırlanırken, özel alanda, yani kadınlar ve çocuklar üzerinde erkek, istediği gibi iktidarını kullanabilir. Görüldüğü gibi, 17. yüzyıldan beri, özel ve kamusal alan birbirlerine karşıt olarak kurgulanmış ve aralarındaki ayırım, yasalarla düzenlenebilir olma (kamusal alan) ve yasal düzenlemelerden bağımsız olma (özel alan) üzerine temellendirilmiştir⁽⁴⁾. Bu durumda, devletin müdahalesinden bağımsız olarak bireyin özgürlüğünü kullandığı alan, yani özel alan, aslında erkeğin gücünü sınırsızca kullan-

3 David Held, *Models of Democracy*, Stanford: Stanford University Press, 1996,s.64.

4 H.Barnett, *Introduction to Feminist Jurisprudence*, London: Cavendish Publishing Limited,1998,s.123

dığı ve erkeğin üstünlüğüne dayanan ataerkil yapının güçlendiği yer olmuştur. Kadınlar, kendilerine ait olduğu varsayılan bu alanda, güçsüzdür ve erkeğe bağımlıdır.

Bu durum, liberal teorinin, yasalar önünde herkesi eşit kabul eden, evrensel ve soyut birey anlayışının, tamamen eril bir nitelik taşıdığıının, yani birey diye nitelenenin erkekler olduğunun da kanıtıdır. Kadınlar, "**kadın ve erkek arasındaki doğal farklılıklar**" a dayandırılarak, özel alana ait sayılmış, bu nedenle de toplumsal yaşama geniş çapta ve etkin katılım şansına sahip olamamışlardır. Buna rağmen, liberal toplumsal sözleşme, "**herkesin**" sahip olması gereken siyasal hakları kurgularken, bu doğal farklılıklardan bahsetmemiştir⁽⁵⁾. Bu durumda, bugüne kadar süregelen ayrımcılık ve eşitsizlikler, liberal teorinin kamusal alan / özel alan ayrımının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ataerkil değerlerle desteklenerek, kadını ev içine hapseden ve ona kamusal alanda sesini duyurma fırsatı vermeyen bu ayırım sonucunda, erkekler yalnızca yasaları yapma ve karar verme gücüne sahip olmadılar; aynı zamanda kadınları sessizleştirip, baskı altına da aldılar. Dolayısıyla, liberal feminizmin öncülerinden Mary Wollestonecraft'tan bu yana, liberal feministlerin temel kavgası, kadının kamusal yaşama girmesini engelleyen yasa ve uygulamaların ortadan kaldırılması olmuştur.

Liberal feminizmin "**benzerlik**" üzerine kurulu anlayışı, 70'li yılların ortalarından başlayarak, ama asıl olarak 80'li yıllarda, Üçüncü Dünyalı feminist kadınlar tarafından eleştirilmeye başlanmış ve Batı Avrupa ve Amerikalı beyaz orta sınıf feminizminin "**aileye hapsolmuş, üretimin dışında**" kadınınun kadınlığın çok küçük bir bölümünü temsil ettiği vurgulanarak, geri kalmış ülkelerin kadınlarının "öteki"leştirilmelerinin tehlikeleri vurgulanmıştır⁽⁶⁾.

Bu eleştirilerle, kadınların varolan sisteme dahil edilmelerinin "**kurtuluşlarını**" sağlamak için yeterli olmayacağı ve bu nedenle de asıl yapılması gerekenin, mevcut toplumsal koşulları sorgulayarak, **farklılıkları dikkate alan** yeni bir anlayışla kamusal alanın dönüştürülmesi olduğu fikirlerinin temelleri atılmıştır.

DEĞİŞEN EŞİTLİK ANLAYIŞI

18. yüzyıl liberal feministlerinin talebi olan "**yasalar önünde eşitlik**" anlayışı, 20.yüzyılda yerini önce "**ayırım yapmama**" (non-discrimination) ilke-

5 Fatmagül Berktaş, "Kadınların İnsan Hakları: İnsan Hakları Hukukunda Yeni Bir Açılım", İnsan Hakları, İstanbul: YKY, 2000, s.353

6 Aksu Bora, "Kamusal alan/Özel alan: Mahrumiyet-Özgürleşme kileminin Ötesi", Toplum ve Bilim, Kış 1997, s.88.

sine daha sonra da "fırsat eşitliği" anlayışına bırakmıştır. Eşitlik yolundaki ilk adım olan "yasalar önünde eşitlik" anlayışı, belli bir gruba ait olanların (beyaz, burjuva erkeğin) hakları üzerine kurulmuştur ve bunun dışında olanları dışlar.

İkinci adım olan "ayrım yapmama" ilkesi, 20.yüzyılda, İnsan Hakları kavramının oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu haklar, herkesin sahip olduğu, temel, evrensel haklardır ve bu hakların varlığını kabul eden her toplum, aynı zamanda herkese eşit olarak, ırk, renk, din, siyasi düşünce, cinsiyet ayrımı yapılmadan uygulanmasını sağlamalıdır.

Yasalar önünde eşitlik ve ayrım yapmama ilkelerinin soyut anlamlarının yarattığı eşitsizlik, baştan beri dezavantajlı durumda olanların da dikkate alınmasını ve bu nedenle de eşit başlangıç koşulları oluşturma gereğini doğurmuştur. "Fırsat Eşitliği" olarak kavramsallaştırılan bu ilke, eşitliğin üçüncü aşamasıdır. Ancak, fırsat eşitliği de liberal bir çabadır ve bireylerin üst düzey konumlar da dahil olmak üzere, kamusal yaşamın çeşitli alanlarına bütünleştirilmesi ile ilgilidir. Dolayısıyla, varolan toplumsal kurumları sorgulamaz, mevcut koşulları önceleyen eşitsizlikleri yok sayar⁽⁷⁾. Ayrıca, her üç anlayışta da alınan ölçüm değeri yine erkeklerdir. Eşitlik, benzerlik ve aynılaştırma üzerine kuruludur: "beyaz, burjuva, rasyonel erkek" herkesin benzemesi gereken prototiptir.

Dördüncü aşama, farklılıkların da dikkate alınmasıdır. Bu, İkinci Grup İnsan Hakları'nın ortaya çıkmasıyla olmuştur. Bir kişinin temel hak ve özgürlüklerini kapsayan geleneksel İnsan Hakları anlayışının yanında, İkinci Grup İnsan Hakları, devletin, kadınlar, etnik gruplar, azınlıklar, işçiler gibi çeşitli toplumsal grupların insan haklarını garantiye almak ve durumlarını iyileştirmek için özel önlemler almasını ve "Fırsat Önceliği / Olumlu Eylem" politikaları uygulamasını gerektiren, sosyal ve ekonomik haklardır. Elian Vogel-Polsky'nin "eşit toplumsal sonuçlar" olarak tanımladığı bu eşitlik anlayışı, başlangıç koşullarındaki adaletsizliği de dikkate almakta, "yaşama eşit koşullarda başlayamama" sorununu, çözüm getirilmesi gereken başlıca sorun olarak görmekte, toplumsal şartlanma ve kalıpların eşitsizliğe yol açan etkilerini kabul etmektedir⁽⁸⁾.

Görüldüğü gibi, Klasik Liberal anlayışın, soyut birey kavramının yol açtığı eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için, önce yasalar önünde eşitlik talebin-

7 Selma Acuner, *Türkiye'de Kadın Erkek Eşitliği ve Resmi Kurumsallaşma Süreci* (Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, 1999),s.52.

8 Eliane Vogel-Polsky, *Positive Action and the Constitutional and Legislative Hindrances to its Implementation in the Member States of the Council of Europe*, Summary of the study, Strasbourg, October 1988, s.4

den başlayıp, daha sonra herhangi bir durumu dezavantajlı gruplar lehine düzenlemek amacındaki fırsat önceliği politikalarının oluşturulmasına kadar uzanan bir süreç yaşanmıştır. Toplumsal kaynaklardan sınıf, ırk, cinsiyet gözetilmeksizin herkesin eşit şekilde yararlanmasını öngören bir anlayışla liberal teorinin kadını ikincil konuma yerleştiren ataerkil bakış açısı da değişmek zorunda kalmış ve özellikle 80'lerden sonra, liberal devlet, kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirme konusuna farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Liberal devletin "**tarafsızlığı-nın**" erkeklerin gücünü arttırırken, kadınları gittikçe daha güçsüz kıldığı tartışmalarının hız kazanmasıyla, devletin kadınların konumunu iyileştirmek için somut önlemler alması kaçınılmaz hale gelmiştir. İşte, ulusal mekanizmalar, farklılıkların dikkate alındığı bu yeni bakış açısının bir ürünüdür.

ULUSAL MEKANİZMALAR

Ulusal mekanizmalar, liberal demokrasinin "**eşitsizlik**" bunalımının çözümlenmesi çabalarının getirdiği bir sonuçtur. Liberal kuramın soyut birey kavramı çerçevesinde, kadınlar kamusal hayatın dışında kalmış ve sonunda gelinen noktada, başlangıçtan beri varolan bu sistematik eşitsizliğin telafi edilmesi gereğinin kabulü olmuştur. Uluslararası düzeyde kabul gören bu anlayışın, en önemli belgesi olan **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1981)** ile de, taraf devletlerin, cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlamanın ortadan kaldırılması için tüm uygun yollardan yararlanarak, gecikmesizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldırıcı bir politika izlemeyi kabul etmeleri öngörülmüştür. Bu sözleşmenin 4. Maddesinde, taraf devletler kadınlara yönelik Olumlu Eylem uygulamaları konusunda teşvik edilmişlerdir.

Ulusal Mekanizmaların tanımı ve yükümlülüklerini içeren en güncel belge, 1995 yılında Pekin'de yapılan **Dördüncü Dünya Kadın Konferansı** sonunda kabul edilen **Pekin Eylem Platformu**'dur. Bu belgenin 201'inci maddesine göre Ulusal Mekanizmalar şöyle tanımlanmıştır⁽⁹⁾:

Kadının İlerlemesi için kurulmuş bir Ulusal Mekanizma, hükümetin içindeki bir merkezi koordinasyon birimidir. Temel görevi hükümetin tüm politika üretme alanlarına toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını yerleştirmektir. Bu tür bir Ulusal Mekanizmanın etkin olarak işleyebilmesi için gerekli olan koşullar şöyledir:

- *Kabine üyesi bir bakanın sorumluluğu altında hükümette mümkün*

9 United Nations, Report of the Fourth World Conference on Women, October 17, 1995, s.87.

olan en üst düzeyde faaliyet göstermek,

- *Hükümet dışı kuruluşlar ve toplumsal örgütleri tabandan yukarı doğru tüm faaliyetlere katabilmek için adem-i merkezîyetçi planlama, uygulama ve izlemeyi uygun bir şekilde kolaylaştıran kurumsal mekanizmalar ve süreçler,*
- *Profesyonel kapasite ve bütçe açısından yeterli kaynaklar,*
- *Bütün hükümet politikalarının geliştirilmesi sürecini etkileme fırsatı.*

Türkiye'deki ulusal mekanizma, T.C Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM)'dür. Kurum, 25.10.1990 tarihinde , Türk kadınının sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlardaki konumunu güçlendirmek, çalışma yaşamına eşit ve etkin katılımını özendirmek, sağlık ve eğitimden tam olarak yararlanmasını sağlamak, kısaca, kadınların, eşit haklara sahip bireyler olarak toplumsal yaşamda ve kalkınma sürecinde etkin bir şekilde yer almalarını gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur.

Ulusal Mekanizmaların kurulması, devletin kadınların çıkarlarına ve uğradıkları ayrımcılığa kayıtsız kalamayacağı ve kadın sorunlarının üzerinde politika yapılan diğer herhangi bir sorundan önemsiz olmadığı kabulü anlamına gelse de, bu mekanizmaların işleyişleri ile ilgili birçok problem ortaya çıkmaktadır.

Bunların en önemlilerinden biri, kadın-erkek eşitliğini yerleştirmek amacıyla, devlet çatısı altında mekanizmalar kurulmasının, Feminist Hareketi canlandırma, hatta başlatma kapasitesi olmakla birlikte, yaygın ve etkili bir kadın hareketinin yokluğunda, kadın haklarının, bazı partilerin ve kurumların kaderlerine bağlı olmasına yol açması tehlikesidir. 80'li yıllarda Fransa'da yaşananlar, bu tehlikeyi açıkça göstermektedir:

"1981 yılında Sosyalist hükümetin seçimleri kazanmasıyla, 1974 yılında Giscard d'Estaigne'in temellerini attığı Kadının Statüsü Departmanı (Department of Condition of Women) tam donanımlı bir Kadın Hakları Bakanlığına dönüştürüldü. Bu gelişmeyle bir yandan devletin birçok mekanizmasına feminist değerler sızarken, diğer yandan kadınların 1970'lerdeki sokak gösterileri ve kampanyaları ortadan kaybolmuştu. 1986 yılında işbaşına geçen sağ görüş, Kadın Hakları Bakanlığı için bakan atamadı. Bunun sonucunda çeşitli basın kuruluşlarının baskılarının da etkisiyle, d'Estaigne' inkiye benzer bir Kadının Statüsü Kurulu oluşturuldu. Fakat bu kurumun kadrosu daha sınırlı"

10 Joni Lovenduski, "Feminism and West European Politics: An Overview", *Politics in Western Europe Today: Perspectives, policies and problems since 1980*, ed. D.W Urwin and W.E Paterson, London: Longman, 1990, s.145.

lı, imkanları kısıtlıydı. Ve o sırada, kadın hareketi de, devletin dışında bırakılmaya tepki veremeyecek kadar dağılmıştı (10)''

Bu örnekte görüldüğü gibi, ilgili kurum veya parti ortadan kalktığıında, kadın-erkek eşitliği konusundaki gelişmeler de onunla birlikte yok olabilmektedir. Benzer biçimde, KSSGM üzerinde de, kurumun bağlı olduğu bakan ve iktidar değişikliklerinin etkisi oldukça belirleyici olmuştur. Sözelimi, 1992-1994 yılları arasında KSSGM'nin genel müdürlüğünü yapmış olan, Sosyal Demokrat kökenli, Prof. Dr. Türkan Akyol döneminde, teknik bilgiyi kurumun içine çekmek amacıyla, feminist bakış açısına sahip akademisyenlerle kurulan ilişkiler, yine Sosyal Demokrat olan ,Önay Alpago (23.7.1994 / 27.3.1995) ve Aysel Baykal (23.7.1995 / 5.10.1995) zamanında da devam etmiş; ancak, Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın başbakan olduğu 54. Hükümet döneminde (Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyonu / 28.06.1996-30.06.1997), kadına yönelik politikaların ön planda yer alması ve kurumda feminist bakış açısının varlığı son bulmuştur.

Ulusal Mekanizmalarla ilgili diğer bir sorun da, çalışmalarını destekleyecek hukuki düzenlemelerin ve ülke bütçesinden aldıkları payın, dolayısıyla da nitelikli insan kaynaklarının yetersiz olmasıdır. Örneğin, KSSGM'nin yıllara göre bütçe içindeki payı, 1992 yılında binde 53, 1993 yılında binde 15, 1994 yılında binde 19, 1995 yılında binde 13, 1996 yılında binde 95, 1997 yılında binde 12'dir (11). Ayrıca, KSSGM, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Yetki Kanunları sonucunda, bugün yasal bir boşluk içinde faaliyetlerini yürütmekte, bu da kurumun personal alımı açısından büyük zorluklar yaşamasına neden olmaktadır.

Yukarıdaki birkaç örnekte de görüldüğü gibi, Ulusal Mekanizmaların sorunları oldukça ciddidir ve bu sorunlar varoldukça, bu mekanizmaların "etkin" bir şekilde çalışmaları mümkün değildir. Bu nedenle, Pekin Eylem Platformu'nda, ulusal mekanizmaların etkin olarak işleyebilmesi için gerekli koşullar olarak sıralanan 4 maddenin yanında, birkaç noktanın daha altını çizmek gerekir.

BAŞARILI BİR ULUSAL MEKANİZMA İÇİN ÖNERİLER¹²

Yukarıda, belirtmiş olduğum gibi, Ulusal Mekanizmalar ile ilgili en önemli eleştiri, kadın haklarının bazı partilerin ve kurumların kaderlerine bağlı

11 Acuner, s. 231.

12 Bu konuda, 1994-1995 yıllarında , Türkiye'deki kadın erkek eşitliği ile ilgili ulusal mekanizma olan T.C Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu devlet bakanlarına danışmanlık yapmış olan Prof. Dr. Fatmagül Berktaş'ın, o dönemde hazırlanmış olduğu raporlardan yararlanılmıştır.

olmasına yol açacağı yönündeydi. Bu nedenledir ki, öncelikle, hükümetler değiştikçe değişmeyen ve bütün partiler açısından bağlayıcı, dolayısıyla da partilerüstü bir "**Ulusal Eşitlik Politikası**" oluşturulmalı, ayrıca kurumun varlığı ve işleyişi yasalarla güvence altına alınmalıdır. Bununla birlikte kurum içinde de, tüm çalışanların katıldığı, mümkün olduğu kadar geniş katımlı, periyodik toplantılar yapılmalı ve gerek ülke içindeki gerekse uluslararası gelişmelerin değerlendirildiği aylık toplantılar düzenlenmelidir.

İkinci olarak, varolan sistemi dönüştürmeye yönelik bir bakış açısıyla politikalar üretilmeli, yani, yasalar önünde eşitliğin gerçek anlamda eşitliği sağlamaya yeterli olmadığı, kadınların erkeklerden farklı ihtiyaçları olduğunun kabulüyle, "**farklı fakat eşit**" koşullar sağlanmalıdır. Cinsiyet eşitliği erkeklerin yaşam tarzını ve normlarını benimsemek değildir. Bu bakış açısı Kalkınma Planları ve Bütçe ile ilgili düzenlemelere de yansıtılarak, devlet bütçesinin kadın-erkek eşitliğini zedelememesine, kadınları ve kız çocukları olumsuz etkilememesine, kadın sorunlarının çözümüne de bütçeden pay ayrılmasına dikkat edilmesi sağlanmalıdır.

Üçüncü olarak, yerel teşkilatlanma ile Bakanlıklarda ve diğer ilgili kuruluşlarda, kadın-erkek eşitliği izleme komitelerinin kurulmasına çalışılmalı, Sivil Toplum Kuruluşları ve medya ile de işbirliği yaparak, kadın hareketinin ve kamuoyunun desteğini alıp, hükümet, sivil toplum kuruluşları ve toplum arasında bir köprü kurulmalıdır.

SONUÇ

Ulusal Mekanizmalar, Liberal Teori'nin kendi eksikliğini telafi etme çabasıdır. Dolayısıyla, içinde yer aldıkları sistemin tüm eşitsizlikleri, bu mekanizmaların işleyişlerine yansır. Erkeklerin değerleriyle oluşturulmuş bir sistemde, kadınlar lehine çalışmak kolay değildir. Bu nedenle, kamusal alanın kadınca değerlerle yeniden tanımlanması ve dönüştürülmesi çok önemlidir.

Ancak, bu karmaşık yapılanma ve çelişkiye rağmen, Ulusal Mekanizmaların kurulması, kadınların farklı olduklarının ve bunun politik olarak önemli olduğunun kabul edilmesi anlamına gelmektedir ve bu nedenle de varlıkları küçümsenmemelidir. Bundan sonraki adım, Ulusal Mekanizmaların, sorunları kadın deneyimleri açısından ele alan farklı bir bakış açısıyla çalışmasının sağlanması, yani kadınların değerlerini yansıtan, seslerini duyuran, kadınları "**var eden**" yasa ve uygulamaların hayata geçirilmesi olmalıdır.

Son 30 yıl içerisinde kadın hareketi ve feminist teorisyenler, liberal kamusal/özel ayırımının, kadınların özel alan baskısı altında tutulmasını ve

sömürülmesini meşrulaştırdığını gösterdiler. 18. yüzyılda, feministler, kamusal alanda burjuva erkeği ile eşitlik talep ederken, 90'lı yıllardan itibaren gelinen nokta, kadınların farklı fakat eşit olduklarının kabulüyle, Kadın Hakları ve kadınların çıkarlarının, sadece ulusal değil, aynı zamanda uluslararası gündemin de ayrılmaz bir parçası haline getirilmesidir.

KAYNAKLAR

- Acuner, Selma. **Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliği ve Resmi Kurumsallaşma Süreci** (Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, 1999)
- Barnett, Hilaire. **Introduction to Feminist Jurisprudence**. London: Cavendish Publishing Limited, 1998.
- Benhabib, Şeyla. **Modernizm, Evrensellik ve Birey**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.
- Berktaş, Fatmagül. "Kadınların İnsan Hakları: İnsan Hakları Hukukunda Yeni Bir Açılım". **İnsan Hakları**. İstanbul: YKY, 2000 içinde s.349-373.
- Berktaş, Fatmagül. "Yeni Bir Yurttaşlık Anlayışına Doğru". **Kadınlar Olmadan Asla**. Der. Zeynep Göğüş. İstanbul: Sabah Kitapları, 1998 içinde, s.35-43.
- Bora, Aksu. "Kamusal alan/Özel alan: Mahrumiyet-Özgürleşme İkileminin Ötesi". **Toplum ve Bilim**. Kış 1997, s.85-93.
- Cook, Rebecca J.(ed.). **Human Rights of Women**. Philadelphia: Univ.of Pennsylvania Press, 1994.
- Held, David. **Models of Democracy**. Stanford: Stanford University Press, 1996.
- Lovenduski, Joni. "Feminism and West European Politics: An Overview". **Politics in Western Europe Today: Perspectives, policies and problems since 1980**. Ed. D.W Urwin and W.E Paterson. London: Longman, 1990 içinde, s. 137-161.
- Mitchell, Juliet. "Kadın ve Eşitlik". **Kadın ve Eşitlik**. Der. Juliet Mitchell ve Ann Oakley. Çev. Fatmagül Berktaş. İstanbul: Pencere Yayınlar, 1992.s.23-50.
- Peters, Julie ve Wolper, Andrea (ed.). **Women’s Rights Human Rights**. New York:Routledge, 1995.
- Uygun, Oktay. "İnsan Hakları Kuramı". **İnsan Hakları**. İstanbul: YKY, 2000 içinde s.13-45.
- Vogel-Polsky, Eliane. **Positive Action and the Constitutional and Legislative Hindrances to its Implementation in the Member States of the Council of Europe**, Summary of the study, Stras